

Özgün Makale

Belgelerde Union Française ve İstanbul Kent Yaşamındaki Yeri¹

Union Française in the Documents and its Place in Istanbul's Civic Life

Zeynep YAMAN²

Öz

Makalede 19. yüzyıl sonunda İstanbul'da kurulan Union Française adlı derneğin kuruluşu, amacı, yapısı, işleyişi ve özellikle İstanbul kent yaşamına kattığı sosyal etkinlikler incelenmektedir. Makalenin ana kaynaklarını Fransa'nın Nantes şehrinde bulunan Fransa Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Nantes Diplomatik Arşiv'den temin edilen döneme ait belgeler, raporlar ve resmi yazışmalar oluşturmaktadır. Union Française'in yönetim yapısını, üyelerini, işleyişini, iç tüzüğünü, kurallarını ve bünyesinde düzenlenen sosyal etkinlikleri dönemin Fransızca arşiv belgelerini ve diplomatik resmi yazışmaları temel alarak inceleyen bu makale ile literatürde bu konuya dair boşluğun doldurulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Union Française, Pera, Léon Berger, Büyükelçi Constans, İstanbul'daki Fransızlar.

Abstract

This paper focuses on the establishment, aims, structure, working and especially social activities that contributed to Istanbul's civic life of the society named Union Française which was founded in Istanbul in late nineteenth century. The primary sources for this paper are the documents, reports, and official correspondences of the time obtained from the Nantes Diplomatic Archive of the French Ministry of Foreign Affairs located in the French city of Nantes. This paper aims to fill a significant gap in the literature via concentrating on the Union Française's administrative structure, members, working, by law, rules and social activities under the light of the French archival sources and official diplomatic correspondences of the time.

Keywords: Union Française, Pera, Léon Berger, Ambassador Constans, French People in Constantinople.

Union Française³'in Kuruluşu

17-19. yüzyıllarda Pera ticari ve diplomatik anlamda Fransızların Osmanlı topraklarındaki nüfuzlarının arttırılmasına yönelik etkinliklerin merkezi konumundaydı. Sadece Fransızların

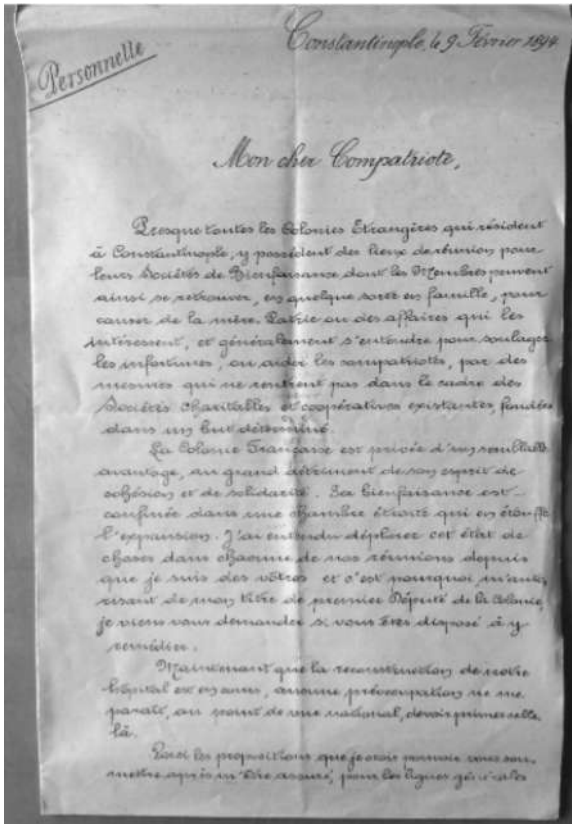
¹ Makale başvuru tarihi:15.08.2019, makale kabul tarihi: 27.08.2019.

² Arş. Gör., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü, zeynep.yaman@msgsu.edu.tr. ORCID No: 0000-0002-5743-6126.

³ "Union Française"de geçen *Union* sözcüğü Türkçe *Birlik* demektir. Makalede Birlik sözcüğü Union Française'i tanımlamak için kullanılacaktır. Detaylı tanım için bkz: Saraç T. (1992), *Union maddesi, Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Adam Yayınları. ss.1437.

değil, öteki Avrupalı milletlerin de Pera'daki varlığından söz etmek mümkündür. Örneğin Galata civarındaki İtalyanların etkisi Avrupa diplomasisi için Osmanlı İmparatorluğu ile alakalı önemli bir bilgi kaynağı olmuştur. Fransa da İtalyanların bu kaynağından yararlanan ilk ülke olmuştur (Ortaylı, 1991, ss.131-132.). Pera semtinin mimari bağlamda dönüşümü ve bu bağlamın bir sonucu olarak da sosyal yaşamının değişimi esas olarak 1870 yangınından sonra gerçekleşmiştir. Pera'nın sosyal yaşamında rol oynayan binaların büyük bir bölümü 19. yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiştir (Türker, 2016, s. 22.). 19. yüzyılın sonunda Pera'da inşa edilen bu yapılar çeşitli amaçlarla yabancıların kurduğu derneklere, topluluklara ve düzenledikleri etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Özellikle yabancı tüccar ve resmi görevlilerin bulunduğu Pera'daki sosyal kent yaşamı bu devletlerin kendi kolonileri tarafından yönlendirilmiştir (Freely, 2015, s. 107). Osmanlı topraklarında yaşayan yabancıların bu bir araya gelme hareketleri kendi vatandaşlarını toplama amacının yanı sıra kuruldukları ülkede nüfuzlarını arttırma amacını da içermekteydi (Cezar, 1991, s. 52). 1880'lerde Fransa'nın hedefinde iki ana coğrafi bölge mevcuttu, *koloniler* ve *Doğu* (Chaubet, 2004, s. 767). Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı Fransa'nın ticari, ekonomik, sosyal, politik, kültürel etkinliğini arttırmak amacıyla kurduğu yapılar hakkında araştırma yapmak için Osmanlı İmparatorluğu âdeti bir *inceleme alanıdır* (Thobie, 1981, s. 22).

Resim 1: 9 Şubat 1894 tarihinde Berger tarafından İstanbul'daki Fransızlara Union Française'e katılım davetiyesi olarak yollanan mektubun ilk sayfası (CADN).

1894 senesinin başında Pera'da Léon Berger tarafından kurulan Union Française 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da yabancılar tarafından kurulan derneklere bir tanesidir.⁴ Kumandan Berger Fransa'nın eski askeri ataşesi olup daha sonradan Osmanlı Düyun-u Umûmiyesi'nde Fransız Temsilciliğine getirilmiştir (Duhani, 1990, s. 61). Berger bizzat kendisi İstanbul'da bulunan Fransızlara mektup yazarak Union Française'e katılmaya davet etmiştir. 9 Şubat 1894 tarihli mektubunda Berger; İstanbul'da ikamet eden neredeyse bütün yabancı toplulukların özellikle hayır işleri için, üyelerinin toplanabileceği, birbirlerine yardım edebilecekleri toplantı mekânlarının olduğunu yazmış ve Fransızların da bünyesinde barındırdığı dayanışma ruhu sayesinde avantajlı bir konuma sahip olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu mektubunda Berger, gerekli kaynaklar toplandığı takdirde yeni bir binanın inşası için araştırmalara başlanacağını söz konusu araştırmaları Birliğin konseyinin

⁴ Union Française'in kuruluş tarihi bazı kaynaklarda farklı gösterilmiş olsa dahi söz konusu bu birliğin kuruluş tarihinin 1894 senesi olduğu Fransa'nın Nantes şehrindeki ve bu makalenin temelini oluşturan belgelerin bulunduğu "Centre Des Archives diplomatiques de Nantes" (Nantes Diplomatik Arşiv Merkezi) dosyalarına dayanmaktadır.

üstleneceğini ve konseye de dönemin ünlü mimarı A. Vallauray'ın danışman mimar olarak destek vereceğini yazmıştır.⁵

14 Mart 1894 tarihli mektupta birliğin aktif üye sayısı 435 olarak belirtilmiştir. Öte yandan Union Française'in kurulduğu bina Misk Sokak No: 1 olarak kaydedilmiştir. 1896'dan sonra A. Vallauray'nin inşa ettiği binaya taşınılmıştır. Union Française binası A. Vallauray'nin son dönem eserleri arasında sayılmaktadır (Özlu, 2015, s. 306).

Paris'te 1895 yılında basılan Union Française'in tanıtım kitapçığında 25 Aralık 1894 tarihli yazıya ve aşağıdaki bilgilere yer verilmiştir;

1894 senesinin başında, İstanbul'un Fransız kolonisi Fransa Büyükelçisi Paul Cambon'un başkanlığında Union Française birliğini kurmuştur. Fransız hükümetinin de son derece yoğun bir ilgisi vardır ve bu birliğe 100.000 franklık bir bağış yapılma kararı alınmıştır. Yabancı kolonilerin derneklerinin ortasında kurulan Union Française'in önemi ve etkinliğiyle diğer derneklerden ayrılması gerekiyordu. İstanbul'daki Fransızları bir araya toplamayı amaçlayan bu birlik aynı zamanda işsiz Fransızlara da iş bulmayı hedeflemekteydi. Union Française özellikle Türkiye ile iş ilişkisi içerisinde olan tüccarları, finansçıları ve sanayi alanında çalışanları ilgilendiriyordu. Hiç şüphesiz ki Fransa'nın dışarıda sahip

Resim 2: 1895 yılında Paris'te Union Française'in kuruluşuna dair basılan kitapçık. (CADN)

Resim 3: Union Française'in 1894'te kurulduğu Misk Sokak (Pervitch Haritaları, 1926-1927).

⁵ İstanbul'da çalışmış yabancı mimarlar arasında en önemlilerinden biri olan A. Vallauray aynı zamanda Sanayi-i Nefise Mektebi'nin (Güzel Sanatlar Akademisi) de mimarlık hocalarındandı. Yaklaşık 25 yıl bu okulda hocalık yapan Fransız asıllı levanten mimar Vallauray'nin önemli binaları arasında Arkeoloji Müzesi, Union Française, Büyükkada Rum Yetimhanesi, Hidayet Camisi, Haydarpaşa Tıp Fakültesi, Osmanlı Bankası Binaları, Düyun-ı Umumiye Binası sayılabilir (Cezar, XIX. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, ss. 202). Daha geniş bilgi için bkz: Akpolat, M. (1991), Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallauray (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Ceylan, Oğuz. (1995). "Alexandre Vallauray ve İki Yapısı". İstanbul: Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları. ss.172-181; Şenol, E. (2006). Adım Adım Pera Galata Samatya. Ankara, ss. 38; İnal, O. (2012), Pera'dan Beyoğlu'na. İstanbul, ss. 118.) Aynı zamanda Sanayi-i Nefise Mektebi'nin (Güzel Sanatlar Akademisi) de mimarlık hocalarındandı. Yaklaşık 25 yıl bu okulda hocalık yapan Fransız asıllı levanten mimar Vallauray'nin önemli binaları arasında Arkeoloji Müzesi, Union Française, Büyükkada Rum Yetimhanesi, Hidayet Camisi, Haydarpaşa Tıp Fakültesi, Osmanlı Bankası Binaları, Düyun-ı Umumiye Binası sayılabilir (Cezar, XIX. Yüzyıl Beyoğlusu, 1991, ss. 202). Daha geniş bilgi için bkz: Akpolat, M. (1991), Fransız Kökenli Levanten Mimar Alexandre Vallauray (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Ceylan, Oğuz. (1995). "Alexandre Vallauray ve İki Yapısı". İstanbul: Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları. ss. 172-181; Şenol, E. (2006). Adım Adım Pera Galata Samatya. Ankara, ss. 38; İnal, O. (2012), Pera'dan Beyoğlu'na. İstanbul, ss. 118).

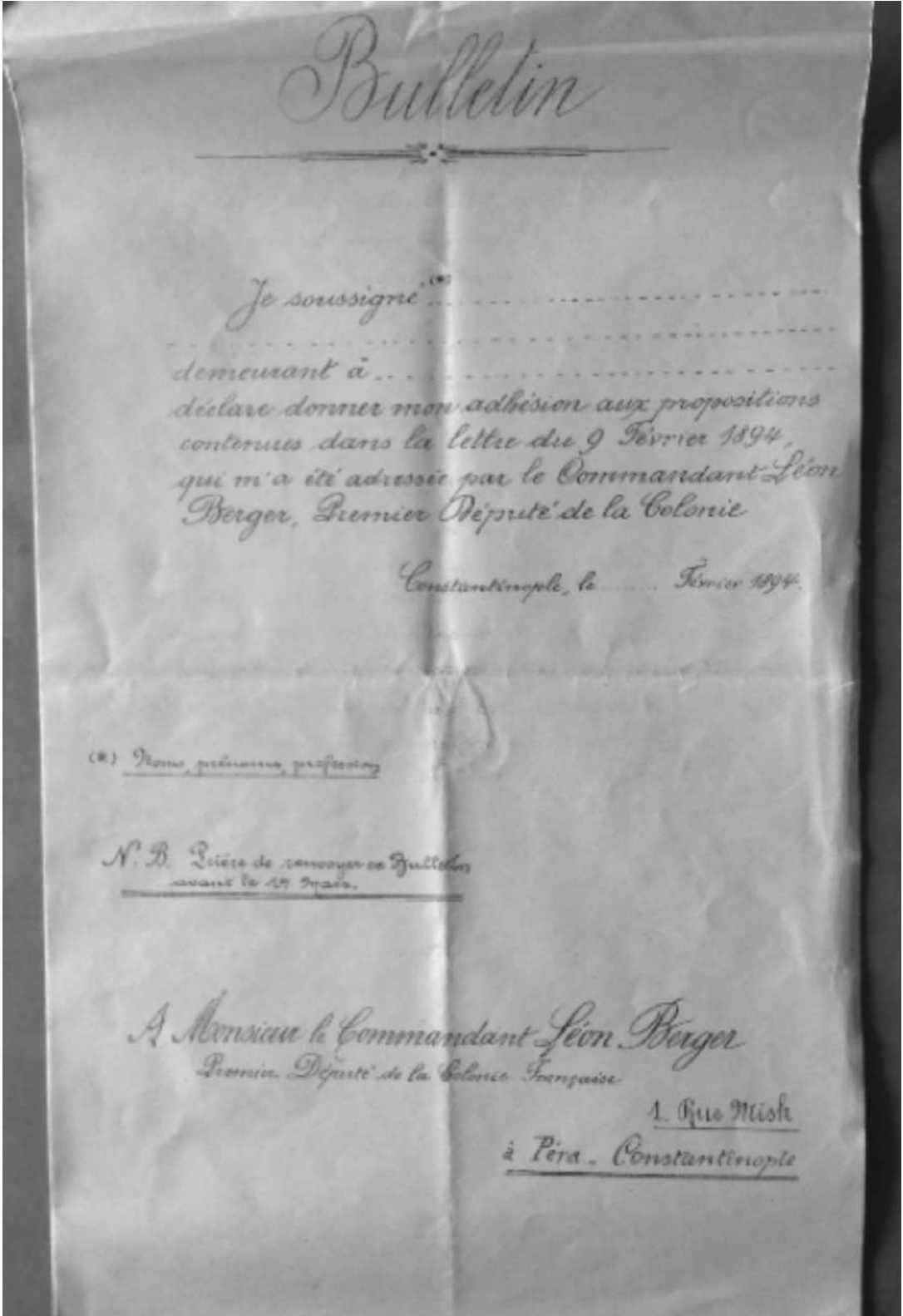
olduğu en aktif ve en yararlı kurumu olan İstanbul Fransız Ticaret Odası'nın gelişimi için de bir hareket merkezi olacaktır. İstanbul'a geçici olarak gelen Fransızlar ile İstanbul'da yerleşik olan Fransızlar için bir buluşma noktası olacak. Geçici süreyle İstanbul'da bulunan Fransızlar, yerleşik olanların tecrübelerinden ve bilgilerinden yararlanabilecekler. Söz konusu tüm bu görüşler Union Française'in esas olarak üç ana hedefi olduğunu göstermektedir; vatanseverlik, hayırseverlik ve uygulanabilirlik. Bu çapta bir kurumun maddi kaynağa ihtiyacı vardır. Başkan Carnot anısına yapılan binalar- İstanbul depremi- Doktor Roux Enstitüsü 1894 yılındaki bağışları yavaşlatmıştır. Birliğimiz birçok insanın canına mal olan İstanbul depreminde mağdurlara yardım etmek için ilk sıralarda yer almıştır. İstanbul'daki Fransız kolonisi diğer yabancı kolonilere göre daha çok şey yapmıştır. Depremzedelere 11.500 franklık bir yardım yapılmıştır. Union Française toplamda 300.000 franklık bir sermayeye sahiptir. Şehrin en merkezî yerinde yaklaşık 550 metrekaarelik bir arsa satın almak 133.000 franka mal oldu. Şehrin en seçkin mimarlarından biri için 175.000 frank, eşya alış veriş için 40.000 frank harcanınca- yaklaşık olarak 350.000 frank- birliğin sahip olduğu 300.000'e karşı 350.000 frank. Union Française'i aktif bir hale getirmek için aradaki bu 50.000 frankın toplanması şarttır. Dolayısıyla birliğin düzenli gelir üreten bir rezerve ihtiyacı vardır. Yıllık giderler için 6.000 frankın yeterli olacağını düşünüyoruz, bu tutarın üzerinde elde edilen gelir Union Française'in fakir müşterileri için bir gelir oluşturacaktır. İstanbul'da kalıcı Fransızların ödeyeceği yıllık aidatlara güveniyoruz ve bu miktarın yaklaşık 10.000 frank olacağını düşünüyoruz. Fransa, bu doğu ülkesinde, diğer Avrupalı milletlerin yapabildiği kadarını hatta daha iyisini yapabilir. Burada medeniyet ve gelişme yolunu açmış, dili her zaman konuşulmuş ve her daim sevilmiş saygı görmüştür. İstanbul'da Almanların Teutonia, İtalyanların Opera, İngilizlerin Francis-Memorial yanında kurulan bu Fransız Birliğini yarı yolda bırakmamak bir milli gururdur. (166/ PO/E/489 UnionFrançaise/Diplomatique Archive de Nantes, CADN)

1 Nisan 1895 tarihli *Les Nouvelles d'Orient* gazetesinde de benzer şekilde diğer Avrupalı kolonilerin kurdukları dernekler örnek olarak sunulmuştur. Söz konusu yazıda Union Française'in önce Sarayın Mimarı Sarkis Balyan⁶'ın evinin bir kısmında kurulmasının planlandığı ancak daha sonra birliğin bir arsa satın alıp bir bina inşa ettirmeye karar verdiği yazılmıştır. 125.000 franka iki ahşap ev satın alınmış ve bunlar yeni binanın inşası için yıkılmıştır (*Les Nouvelles d'Orient*, 1985).

Üyeliğe davet olarak İstanbul'daki Fransızlara yollanan bu mektupta birliğin genel yönetim şeması, giriş ücreti ve aylık aidat miktarı gibi konulara da değinilmiştir. Mart 1901 tarihli *L'Orient* gazetesinde yayınlanan ve N. Nikolaidis tarafından kaleme alınan yazıda da Fransızlar'dan önce diğer yabancı kolonilerin dernekler kurduklarından ve bu sayede ülkede etkilerini arttırdıklarından, dolayısıyla Union Française'in İstanbul'daki Fransız kolonisi için öneminden bahsedilmiştir (*L'Orient*, 1901).

⁶ Paris'te mimarlık okulu Ecoledes Beaux Arts'dan mezun olan Sarkis Balyan'ın önemli eserleri arasında Beylerbeyi Sarayı, Çırağan Sarayı, Harbiye Nezareti Binası, Taşkılla Binası, Malta Köşkü, Ayazağa Kasrıları sayılabilir. Sarkis Balyan hakkında geniş bilgi için bkz: Kuruyazıcı H. (2011), *Batılılaşan İstanbul'un Ermeni Mimarları*. İstanbul.

Resim 4: Berger tarafından Union Française'e katılım daveti alan Fransızların cevaplarını bildirdikleri katılım belgesi (CADN).

Union Française'in Kuruluş Amacı

Yukarıda bahsi geçen kitapçıkta 15 Mayıs 1894 tarihli mektup da yer almaktadır. Bu mektubun detayları şu şekildedir;

Bir araya gelip toplanmak fikri en Doğuda yaşayan yurttaşlarımız kadar eskidir. Gelişmek için İstanbul'dan daha uygun bir yer de yoktur. Doğu Avrupa ile Anadolu'yu birbirine bağlayan ve tüm dünya ile ilişkiler içerisinde olan bu yerde yabancı koloniler arasında Fransız kolonisi ayrı bir konuma sahiptir. Tüccar, memur, Osmanlı ordusunda görevli asker olmak üzere çeşitli kademelerde Fransızlar çalışmaktadır. Uzun zamandan beri birbirleri arasındaki iletişimi güçlendirip fikir alışverişleri yapmak arzusundalardı. 1 Ocak ya da Fransız Ulusal Bayramı'nda toplanıyorlardı ancak Union Française bünyesinde diledikleri zaman bir araya gelebilecekler. Çok büyük bir boşluk böylelikle doldurulmuş oldu. İtiraf etmek gerekir ki yurttaşlarımız diğer yabancı kolonilerin açtığı yolu izlemişlerdir. İtalyanların yarattığı Operaja Italiana, Almanların Teutonia, Avusturyalıların Avusturya-Macaristan Birliği, Yunanlıların Sylogos, İngilizlerin Francis-Memorial bunlardan en önemlileridir. Bu topluluklardan birkaçı düzenli örgütlenmeleri sayesinde İstanbul halkına değerli hizmetler sunmuşlardır; 1865 büyük kolera salgını sırasında hiçbir ayırım gözetmeksizin hastalara yardım ulaştırılmış ve böylelikle Osmanlı Hükümeti nezdinde değerli bir tanınırık elde etmişlerdir. Biz de bizden önce kurulan bu örgütlenmelerin tecrübelerinden faydalanacağız.

Union Française'in amacı: İstanbul'da bulunan bütün Fransız toplulukları aynı çatı altında toplamak Fransız Ticaret Odası, Dilin Gelişimi için Fransız Birliği, hayırsever işleri amaç edinmiş topluluklar... Hepsinin bir çatı altında toplanması Fransız Ortak Evi'ne yararlılık açısından daha yüksek bir karakter verecektir. Öte yandan henüz Fransız kolonisi tarafından tanınmayan üyelerimize kooperatif bir cemiyetin avantajlarını sunacaktır. Tüm bu amaçlar göz önünde tutularak bütün koloniyi bir araya getirebilecek yemek salonu, kütüphane, okuma salonu, konferanslar için büyük salon düzenlenmektedir. Hayırsever Cemiyeti'nin yetersiz kaldığı yerlerde fakirlere ve işsiz Fransızlara da yardım edilecektir.

Görüldüğü üzere, Union Française, bir dayanışma eseri, ayrıca yardımsever ve işe yarar bir eserdir. Onun üzerinde "vatan" fikri bulunur. Koloninin üyeleri üzerinde Fransız etkisini hissettirecek ve sınıf, din ya da fikir ayrılığı gözetmeksizin onları birbirine bağlayacaktır. Ayrıca büyük bir iş bağlantıları akışı sağlayacaktır. Fransa'daki tüccarlar ve sanayi alanındaki üreticiler ürünlerini Türkiye'de tanıtma imkânı bulacaktır (166/PO/E/489 Union Française/ Diplomatique Archive de Nantes, CADN).

Bu mektupta da açıkça belirtildiği üzere Union Française'in kuruluş amacı İstanbul'da yaşayan Fransızlara sosyal hayatlarını geliştirebilecekleri ve toplanabilecekleri bir mekân sağlamanın ötesindedir. İstanbul'da Fransa'nın ekonomik, kültürel ve siyasi etkisini arttırabilmesi için bir yapı kurmak ve dolayısıyla İstanbul'da yaşayan Fransızların yaşam koşullarını iyileştirmek de Union Française'in kuruluş amaçları arasında sayılabilir. İstanbul'da yaşayan işsiz Fransızlara iş imkânı yaratmak, Fransız tüccarlara ekonomik anlamda daha fazla olanak sağlamak, İstanbul'da geçici olarak ikamet eden ya da sürekli yaşayan Fransızları bir araya getirip dayanışma ortamı yaratmak, sorunlarını daha etkili bir şekilde çözebilecekleri bir mekân kurmak gibi hedefler Fransa'nın İstanbul'da nüfuzunu derinleştirebilmesi için birer araç niteliğinde değerlendirilmekteydi.

12 Nisan 1897'de konsey tarafından kaydedilen bir raporda birliğin Fransa'nın Doğu'da prestijinin ve nüfusunun yayılmasına hizmet ettiği yazılmıştır.

Konsey tarafından Genel Kurula sunulan 2 Haziran 1901 tarihli raporda Fransız hükümeti tarafından yapılan yeni bir düzenleme sonucu Union Française'in "kamu yararı" sıfatı aldığı ve bunun sonucunda statüsünde bazı değişikliklerin yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Fransa'nın İstanbul'daki büyükelçisi tarafından Fransız Dışişleri Bakanlığı'na yazılan 19 Temmuz 1901 tarihli mektupta belirtildiği üzere İstanbul'da bulunan Union Française 17 Temmuz tarihli kararname ile Kamu Yararı Kurumu statüsü kazanmıştır (166/PO/E/489 Union Française/Diplomatique Archive de Nantes, CADN).

Membres Fondateurs DE L'UNION FRANÇAISE			
(Souscriptions de 50 fr. et au-dessus jusqu'à ce jour)			
MM. Gaspard d'Arnaud..... Fr.	500	MM. Yvon Criset..... Fr.	115
J. Agostini.....	100	Paul Croquet.....	105
A. Aubé.....	115	P. Gauthier.....	1.000
P. Aussier.....	100	Quatre de Châtel.....	150
P. Augier.....	100	S. Bédich.....	100
F. Alamanitz.....	200	P. Bédich.....	250
Albermann.....	100	H. Berangé.....	200
Asperitich.....	115	E. Billecarr.....	100
Emile Bachelier.....	200	A. Broyer.....	100
Yves Bachelier.....	100	Emile Brunet.....	100
Vicentini Bonoris.....	200	Louis Brunel.....	100
Commissariat Berger.....	1.000	Désiré Duplan.....	100
H. Bouché.....	115	H. Duran.....	100
G. Boudin.....	115	Humbert Dubou.....	100
H. Boudin.....	115	Jules Dubou.....	250
A. Brémont.....	100	J.-M. Gaudet.....	100
A. Breyhaire.....	100	Charles Garnier.....	250
Boualy.....	100	A. Geyer.....	100
J. de la Boulayère.....	100	Ernest Girard.....	100
Louis Bouché.....	100	Albert Girard.....	110
Joseph Bouché.....	100	Grégoire.....	115
G. Bouché.....	100	F. Girard.....	1.500
J. de Catin.....	100	Paul Goulet.....	100
A. Caporal.....	100	H. Guillemin.....	100
F. Carré.....	100	Ed. Hamon.....	100
Ant. Charv.....	100	Yves Heur.....	200
J. Chassin.....	100	Faust Heur.....	200
T. Chassant.....	100	Gaspar Heur.....	100
A. Coërdé.....	200	Jacques Jullien.....	100

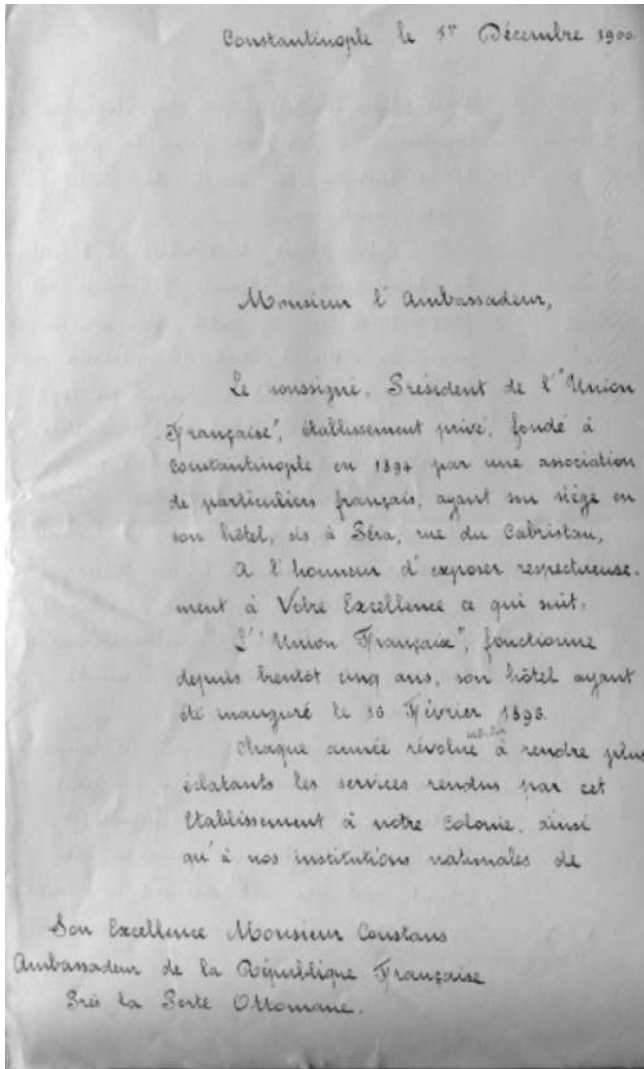
Resim 5: Union Française'in Kurucu Üyeleri (CADN).

Union Française'in Yapısı ve İşleyişi

Union Française'in Statüsü Projesi adı altındaki belgede bu birliğin amacı, üyeleri, yönetimi, işleyiş mekanizması, yıllık gelir fonları, iç düzenlemeleri ve takibi detaylı bir biçimde belirtilmiştir. Bu belgeye göre birliğin oluşturulmasındaki esas amaç İstanbul'da bulunan Fransız kolonisine ait kişileri bir araya getirmek, birbirleriyle görüşüp vatanlarından uzak mutsuz kişilerin birbirlerine yardım etmesini sağlamaktır. Birliğin üyeleri daimî ve onursal olmak üzere iki gruba ayrılmaktaydı. Fransız Konsolosluğu'na düzenli bir şekilde kayıtlı olan her Fransız vatandaşı ve Fransa tarafından korunan her kişi daimî üyeler tarafından takdim edilme koşuluyla Union Française'e katılabilir. Birliğe katılım talebi aday tarafından yazılı yapılmaktaydı. Yazılı talebi alan Başkan bunu birliğin yönetim konseyine iletirdi. Kalıcı üyeler giriş için yarım Türk lirası ile bir aidat ödediler. Aidat senelik bir lira ya da aylık 10 gümüş kuruş idi. Bir seferlik minimum 100 frank ödeyen üyeler kurucu üye statüsünü elde etmeye hak kazanırdı. Ayrılma talebi ya da mühim sebepler olduğu takdirde kişi üyelik haklarını kaybederdi. Ayrıca 6 ay üst üste aidatın ödenmemesi de birlikten çıkarılma sebebiydi. Yaşam yeri değişikliği sebebiyle İstanbul'u terk eden üyelerin aidat ödeme zorunluluğu bulunmamakla birlikte onursal üye statüsüne girerlerdi. İstanbul'a döndükleri zaman tekrardan kalıcı üye statüsünü birliğe dahil olabilirlerdi.

Birliğin yönetim sisteminin merkezinde genel kurul tarafından 3 seneliğine seçilmiş 21 üyeden oluşan bir konsey bulunuyordu. Oy kullanma hakkı sadece kalıcı üyelere aitti. Her sene konseyin üçte bir oranda üyesi yenilenmekteydi. Bu konsey üyeleri arasından başkan, başkan yardımcısı, sekreter, veznedar ve hizmet yöneticisinden oluşan büroyu belirlemekteydi. Fransa Büyükelçisi söz konusu birliğin onursal başkanıydı ve genel kurullar ile konseyin seanslarına başkanlık etme yetkisi mevcuttu. Fransa konsolosu onursal başkan yardımcısı konumundaydı.

Konsey her ay toplanmakla birlikte başkanın talebi ya da üyelerin 1/4'ünün talebi üzerine de toplanabilirdi. Bütçe projeleri konsey tarafından oylanırdı ve tutanaklar Başkan ile Sekreter tarafından imzalanırdı. Konseyin ve büronun bütün üyelerinin görevleri ücretsizdi. Genel kurul senede bir kez toplanmakla beraber konseyin ya da üyelerin 1/4'ünün talebi üzerine de toplanırdı. Gündem maddeleri konsey tarafından belirlenirdi. Genel kurul büro olarak konseyinkini kullanmaktaydı. Birliğin maddi ve manevi durumu ile konseyin yönetimi hakkındaki raporları değerlendirdi. Gündem maddelerini değerlendirip konseyin yenilenmesi gereken üyelerini ele alırdı. Yıllık rapor ve hesaplar her yıl bütün üyelere, Fransa Dışişleri Bakanlığı'na ve Fransa Büyükelçiliğine gönderilmekteydi. Harcamalar başkan tarafından düzenlenirdi. Birlik hukuki anlamda ve sivil hayatın tüm alanlarında veznedar tarafından temsil edilirdi. Siyasi ve dini tüm tartışmalar yasaktı. Birliğin mali gelir kalemlerinin en başında toplanan aidatlar gelmekteydi. Öte yandan izin verilen bağışlar da birliğe maddi yönden katkı sağlamaktaydı. Statülerin değişmesi konseyin teklifi ve bulunan üyelerin çoğunluğu ile geçerliydi. Olağanüstü kurul bulunan üyelerin çoğunluğu ile statü değişikliği yapma hakkına sahipti (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

Resim 6: Leon Berger tarafından İstanbul'daki Fransız Büyükelçisi Constans'a yazılan Aralık 1900 tarihli mektupta 1896'da Osmanlı Sultanı tarafından Union Française binasının mülkiyetinin birliğe verildiği belirtilmiştir (CADN).

ğunluğu ile statü değişikliği yapma hakkına sahipti (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

1 Aralık 1900 tarihli Fransa Büyükelçisine yazılan raporda Union Française'in 1894 yılında İstanbul Pera'da Kabristan Caddesi'nde bulunan bir otelde özel bir yapı olarak kurulduğu ve her sene İstanbul'da bulunan Fransız kolonisine ve Fransa'nın ulusal kurumlarına gerekli hizmetleri vermekte olduğu belirtilmiştir. Söz konusu bu ulusal kurumlar İstanbul Fransız Ticaret Odası, Fransızcanın yayılması için ittifak ve Hayırseverlik Topluluğu olarak sayılmıştır. 1896'da Sultan'ın imparatorluk iradesiyle Union Française'in kurulduğu binanın mülkiyeti birliğe geçmiştir. Bu, birliğin varlığının ve manevi kimliğinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edildiği anlamına gelmekle birlikte Fransa'da da Kamu Yararı Kurumu olarak kabul görmüştür. Doğu'da Fransız varlığı için önem taşıyan kurum, ilk kuruluşundan itibaren bu doğrultuda hizmet vererek Türkiye'de Fransız ruhunun mevcudiyeti için önemli bir araç olduğu raporda vurgulanmıştır (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

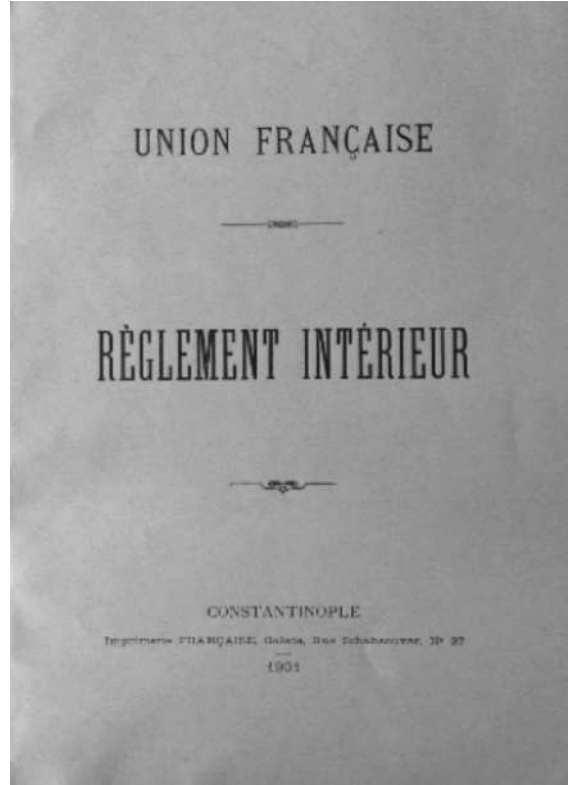
Konsej tarafından genel kurula sunulan 1 Temmuz 1910 tarihli raporda üye sayısı 308 olarak verilmiş ve birlik açısından önem teşkil eden Michel Paşa'nın maddi desteği için teşekkür edilerek rapora başlanmıştır (166/PO/E/489 Union Française/CADN). Union Française'in maddi giderlerini karşılayabilmesi için toplanan aidatların yetersiz kaldığı, hayırsever kişilerin bağışlarının ya da Fransız Hükümeti ile bazı Fransız şirketlerinin para yardımlarının birlik açısından çok önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Konsej tarafından genel kurula sunulan 27 Şubat 1913 tarihli rapor Fransız Hükümeti'nin birliğe yaptığı 120.000 franklık para yardımının önemini belirterek başlamaktadır. Binanın içinde ısıtma sisteminin tamiri, elektrik düzeneğinin elden geçirilmesi gibi tadilat işlerinde kullanılacağı, öte yandan birliğin sosyal hayatı açısından önemli bir yere sahip olan lokantanın da tamiri için harcanacağı belirtilmiştir. O tarihte (Şubat 1913) mevcut üye sayısının 243 olduğu ve bu sayının artırılması ile elde edilecek aidat gelirlerine birliğin ihtiyaç duyduğu önemle vurgulanmıştır.

Konsej tarafından genel kurula sunulan 28 Şubat 1914 tarihli raporda; bina içinde yapılan tadilat ve onarım işlerinin detayları raporun ilk kısmını oluşturmaktadır. Binada bulunan lokantanın hizmet kalitesi ve uygun fiyatlarına rağmen İstanbul'daki Fransızlar tarafından çok fazla tercih edilmemesi üzerinde durulmuştur. Öte yandan söz konusu tarihte (Şubat 1914) üye sayısı 223 olarak belirtilmiş ve bunun yeterli olmadığı, İstanbul'da yaşayan ve Union Française hakkında bilgi sahibi olmayan diğer Fransızlara ulaştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Bir önceki yıl iki kere toplanan koloni, birinci seferinde 11 Kasım'da hava yoluyla gelen ilk pilotların gelişini kutlamak, ikinci sefer ise 23 Kasım'da General Boué ve heyetinin gelişini kutlamak amacıyla o tarihlerde Union Française'in binası tadilatla olduğu için Fransız Evi'nde bir araya gelmiştir.

Union Française'in iç tüzüğü'nün detayları aşağıda belirtildiği şekildedir:

Bütün Fransa'nın ortak evi olan söz konusu bu birlik, kuruluşundan itibaren düzenin ve uyumun koruyucusu durumunda olup tüm üyelerinin teminatı altındadır. Birlik bünyesinde tüm siyasi ve dini tartışmalar yasaktır. Union Française'e ve ilgili yerlerine giriş sadece Fransızlara ve koruma altındaki İsviçreli Fransızlara aittir. Üyelerine daimi bir kart verilmekteydi. İstanbul'da geçici süreyle bulunan Fransızlar ve koruma

Resim 7: 1901 tarihli Galata'da basılan Union Française'in İç Tüzüğü (CADN).

7 Marius Michel Paşa olarak bilinen Blaise Jean Marius Michel 1819'da doğmuştur. 1855'te Osmanlı Sultanı I.Abdülmecid tarafından Osmanlı İmparatorluğu Deniz Fenerleri Genel Müdürü olarak atanmıştır. 1879'da paşa unvanını almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki faaliyetlerine paralel olarak doğum yeri olan Sanary'de de çalışmalarda bulunmuştur. 1907'de La Seyne-sur-Mer'de vefat etmiştir. Detaylı bilgi için bkz: francearchives.fr.

altındaki İsviçreli Fransızlar 15 günlük ücretsiz ziyaretçi kartı alabilirlerdi. İstanbul'da bulunma süresi uzarsa kartın da süresi uzatılabilir. Fransız ordusunun ve donanmasının subayları ile Fransız deniz ticareti görevlileri de İstanbul'da buldukları süre içerisinde talep etmeleri halinde geçici ziyaretçi kartı alabilirlerdi. Birliğin bütün üyelerinin, sorumlulukları altında olmak koşuluyla, binanın kafe, restoran ve bilardo salonuna yabancı kişileri getirme hakları bulunuyordu. Bu alanlar dışında binanın geri kalan kısımlarına yabancıları girişi kesinlikle yasaktı. Ancak bazı özel kutlamalarda Konseyin kararı doğrultusunda yabancıların girişine izin verilebilirdi. Balo salonu genel toplantılara, törenlere ve birliğin kutlamalarına ayrılmıştı. Bazı Fransız gruplar ve hayır amacı ile düzenlenen toplantılar için de kullanılabilir. Ancak bu gibi durumlarda birliğin konseyi ücreti ve uygun tarihi belirlerdi. Birliğin düzenlediği ücretli etkinliklere üyeler ve aileleri ücretlerini ödeyip katılabilirlerdi. Salonların ücretli kiralanması ya da ücretsiz olarak bazı gruplara tahsis edilmesi durumlarında ise üyeler söz konusu grubun katılanlarının onayı ile etkinliklere katılabilirlerdi. Kütüphane, okuma salonu, bilardo salonu ve kafe haftanın her günü sabah 07.00'den kapanış saatine kadar açıktı. Restoran ve yemek salonu 10. maddede belirtilen saatlerde kullanımına açıktı. Eskrim salonu da ders saatleri boyunca kullanıma açıktı. Bu salondan faydalanmak isteyen üyeler özel bir ödeme yapmak durumundaydılar. Birliğin bir grup üyesi özel bir amaç için toplanmak istediği takdirde istisnai olarak salonlardan biri onların kullanımına verilir. Böyle bir durumda Başkan'a yazılı olarak talepte bulunmak gerekirdi. Konferans salonunu kullanmak isteyen gruplar ise 48 saat önceden konferansa dair bilgilendirmeyi Başkana yapmak zorundalardı. Onların taleplerine sekreter yanıt verir ve yöneticiyi durumdan haberdar ederdi. Okuma salonu ve kütüphane, kütüphane görevlisinin gözetimi altındaydı. Sabah 10.00 ile akşam 19.00 arası mesai saatleriydi. 12.00-13.00 arası ise öğle tatiliydi. Birliğin üyelerinin kullanabileceği ve her zaman ulaşabilecekleri bir kütüphane kataloğu mevcuttu. Üyeler bir haftalık süreyle kitap ödünç alabilirlerdi. Gazeteler talep sırasına göre dağıtılırdı ve okuma salonu ile kütüphane dışına götürülmesi yasaktı. Restoran 11.00-13.00 ve 19.00-21.00 saatleri arasında kullanımına açıktı. Yemek salonunu kullanmak isteyen üyelerin kahvaltı için 3 kuruş, akşam yemeği için ise 5 kuruş ödemeleri gerekmektedir. Üyelerin ailelerinden olan Fransız hanımlar tek başlarına restoranı ve kafeyi kullanabilirlerdi. Birliğin bütün mekanları Başkan ve yönetici (sekreter yardımcısı) tarafından yönetilirdi. Yönetici mekanları sık sık kontrol eder, yokluğunda yerine büronun bir üyesi ya da başkan tarafından belirlenen konseyin bir üyesi bakardı. Yönetici yönetmeliğin kurallarına uyulup uyulmadığını denetlerdi.

Union Française'in işleyişinin ve bünyesinde düzenlenen sosyal etkinliklerin son derece katı kurallara bağlı olduğu yapının iç tüzüğünden anlaşılmaktadır. Union Française'e kimlerin üye olabileceği, üye olanların bina içerisinde hangi mekânları hangi zaman dilimlerinde kullanabilecekleri, verilen hizmetlerin ücretleri, hangi salonda ne gibi etkinliklerin düzenlenebileceği gibi konular iç tüzükte düzenlenerek herhangi bir belirsizliğe yer bırakılmamıştır.

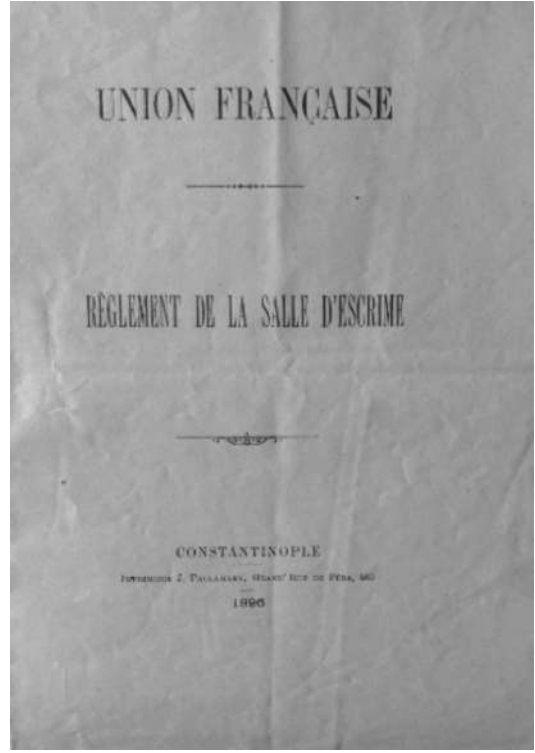
Union Française'in İstanbul Kent Yaşamındaki Yeri ve Etkinlikler

30 Mart 1896 Birliğin konseyinin hazırladığı raporda Union Française bünyesinde Fransız kökenli bir spor dalı olan eskrim salonu açıldığı ve eskrim hocası ile anlaşıldığı yazmaktadır. Eskrim salonunun kullanımı için yazılı bir düzenleme yapılmıştır.

Konsey tarafından genel kurula sunulan 17 Haziran 1904 tarihli raporda birliğin sanattı desteklemeye ve yardıma muhtaç insanlara millet ya da din ayrımı gözetmeksizin yardım etmeye devam ettiği yazılmıştır. Çeşitli Fransız okulları da ödül törenlerini Union Française’de düzenlemiş ve öğrencileri için kutlamalar, konferanslar organize etmiştir. 4231 adet yemek fakirlere ve ihtiyacı olan Fransızlara dağıtılmıştır.

Konsey tarafından genel kurula sunulan 25 Kasım 1905 tarihli raporda, Union Française’in katılımcıların kendilerini tanımadıkları bir şehirde yalnız hissetmemelerini sağladığı ve 1904-1905 yıllarında dört düğünün birliğin salonlarında düzenlendiği belirtilmiştir. Ayrıca bir önceki kışta İstanbul Müzik Topluluğu’nun konser verdiği ve bundan sonra birliğin daha sık kültürel etkinliklere ev sahipliği yapacağı da eklenmiştir. Genellikle yardım amaçlı yirmi konser büyük salonda gerçekleşmiş ve aile gecelerinde de önemli bir kalabalık bir araya gelmiştir. Öte yandan okuma salonu ve kütüphane de üyeler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bir önceki döneme göre fakirlerin yemek salonunu kullananların sayısında düşüş yaşanmıştır ki bu da Fransızlar arasında fakirliğin azaldığına işaret etmektedir. Toplamda 803 adet yemek fakirlere dağıtılmış olup bir sonraki sene bu sayının artmasından endişe edilmektedir. Michel Paşa her sene yaptığı 3000 franklık bağış ile yine anılıyor. Birliğin amacının bütün Fransız topluluklarını tek bir çatı altında toplamak olduğu ve altı adet topluluğun söz konusu bu çatı altında toplandığı belirtiliyor. Bu topluluklar; İstanbul Fransız Ticaret Odası, Yardımseverlik Derneği, dilin yayılması için Fransız İttifakı, Kara ve Deniz Orduları Gazileri, Fransa Gençliği Bağışı, Ticari Coğrafya Topluluğudur.⁸ Bu topluluklara Eğitim Öğrenim Üyeleri Fransız Topluluğu da eklenmiştir. Öte yandan Union Française, Fransız varlığını barındıran iki uluslararası gruba da ev sahipliği yapmaktadır; bunlardan birinci İstanbul Müzik Topluluğu, ikincisi ise Yabancı Ticaret Delegeleri Daimî Birliğidir. Union Française bünyesinde düzenlenen tüm bu etkinlikler, konserler, konferanslar gazetelerde çıkan haberler aracılığıyla da halka duyurulmaktaydı (Akın, 2011, s. 256). Bu etkinlikler maddi açıdan da İstanbul’daki Fransız kolonisine kaynak niteliğindedir (Bareilles, 2002, s. 73.)

Resim 8: 1896 tarihli eskrim salonunun yönetmeliği (CADN).

⁸ Ticari Coğrafya Topluluğu merkezi Paris’te bulunan, İstanbul Kabristan Caddesi 41 numara’da da bir ayağı bulunan bir dernektir. Nantes Diplomatik Arşiv, “Union Française” dosyası belgelerinden anlaşıldığı üzere bu topluluk aylık toplantılarını her ayın ilk Pazar günü Union Française’te düzenlerdi. Ayrıca bu topluluk çeşitli konularla ilgili konferanslar düzenlenmesi için de Union Française’in salonları mekân olarak kullanmıştır. Örneğin Ticari Coğrafya Topluluğu Genel Sekreteri tarafından Fransız Büyükelçisi Constans’a yazılan 26 Mayıs 1907 tarihli mektupta 31 Mayıs akşamı Bordeaux Fakültesi’nden bir hocanın “Beethoven’dan Bu Yana Senfoninin Değişimleri” konulu bir konferans vereceği Fransız Büyükelçisi davet edilerek bildirilmiştir. Her ay konunun uzmanı belirli bir konu başlığı ile Union Française’de bir konferans verirdi ve bu konferansların listesi önceden Fransız Büyükelçisi’ne bildirilirdi.

10 Nisan 1907'de Fransız Büyükelçisi Constans'a yazılan mektupta;

Union Française'i yaratırken Komiser Berger ve kurucu üyelerin amacı yurtseverlik temelinde bağları kuvvetlendirmektir. Kuruluş safhasındaki kuralların zamanla değiştirilmesiyle Fransızlar yabancıları da davet etme olanağı elde etmişlerdir. Kabul salonları ve aynı zamanda restoran da çeşitli etkinlikler düzenlenmesi için yabancıları kiralanabiliyordu. Restorana eklenmiş olan kafede de bu olağan dışı uygulamalar mevcuttu" (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

Union Française'in İstanbul kent yaşamına kattığı örneklerden biri de Salı Kahvaltıları Dostluk Cemiyeti'dir. Cemiyetin adından da anlaşılacağı üzere her haftanın Salı günü Union Française'de toplanan bu cemiyetin esas amacı bireyleri bir araya getirmek, yeni dostlukların kurulmasını ve fikir alışverişlerinin yapılmasını sağlamaktır. Katılanların Fransız kolonisinin herhangi bir kontrolüne maruz kalması engellenirken koloninin statüsü sınırları dahilinde özgürlük tanınmaktaydı.

Birliğe talep üzerine yarım Türk lirası vererek katılmak mümkündür. Fransız Konsolosluk çalışanları, İstanbul'da ikamet eden ve aktif olarak görevde bulunan Fransız subayları, Fransız milletinin yeni ve eski milletvekilleri, Union Française ve İstanbul Fransız Ticaret Odası gibi Fransız oluşumlarının konseylerinin üyeleri, eğitim alanında hizmet verenler, bu kategorilerde yer almayan ama düzenli olarak Salı günleri yapılan toplantılara katılanların birliğe katılması uygun görülüyordu. Birliğin dostluk ortamını bozacak herhangi bir tutum sergileyenler üyelikten çıkartılırdı. Söz konusu cemiyetin bir kahvaltısına katılmayan üyeler aylık 20 kuruş ceza ödemekle yükümlülerdi. Cemiyette kararlar toplantı hâlinde ve mevcut üyelerin çoğunluğu ile alınır. Cemiyetin yeni üyelerin katılımı, üyelikten çıkartma kararı, menülerin ve kahvaltı ücretinin belirlenmesi ve yapılacak davetlerin planlanması gibi birçok yetkisi vardı. Her sene bir başkan, bir sekreter ve bir veznedar belirlenerek cemiyetin bürosu oluşturulurdu. Üyeler olağan kahvaltılara bir ya da daha çok davetli getirme hakkına sahipti. Başkan kahvaltıları yönetir, oylama sırasında fikirleri alır ve cemiyet adına söz alırdı. Bu son yetkisini dilerse üyelerden birine de devredebilirdi. Veznedar alınan kararlar doğrultusunda sosyal kaynakları yönetirdi. Sekreter ise gala kahvaltıları için davetiyeleri düzenler ve ilgili konular hakkında üyelerle görüşürdü. Gala kahvaltıları adı altındaki toplantılar cemiyetin kararı üzerine İstanbul'da ikamet eden ya da geçici süreyle bulunanlara sunulurdu. Gala kahvaltılarında sadece cemiyetin üyelerinin katılma hakkı bulunmaktaydı. Sekreter tarafından davet edilen cemiyet üyeleri cevaplarını 48 saat içinde bildirmek zorundalardı. Aksi takdirde adlarına rezervasyon yapılmazdı (166/PO/E/489 Union Française/CADN). Bu oluşum vatanlarından uzakta bulunan Fransızların bir araya gelme, toplanma, yardımlaşma ve dayanışma kavramlarına verdikleri önemi bir kez daha göstermektedir. 6 Ocak 1907'de Seyne'de vefat eden Michel Paşa (Blaise Jean) isimli Union Française'in üyelerinden biri olan kişinin mirasını yine bu kuruma bırakması Fransızların kendi aralarında dayanışmaya verdikleri önemin bir örneğidir (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

Union Française'in esas amacı İstanbul'daki Fransızları bir araya getirmek olduğu için bünyesinde sadece Salı günü kahvaltıları ya da restoranında yemekler düzenlenmiyordu. Farklı etkinliklerle katılımın yükseltilmesi hedeflenmişti. Bunlardan bir tanesi de Union Française'in "aile geceleri" idi. 10 Mart 1908 tarihinde Union Française'den Fransız büyükelçisi Constans'a yazılan mektupta Constans yabancı dost kolonilere de açık olarak düzenlenecek olan danslı aile gecesi-ne davet edilmiş ve katılımının Fransız gençliğini son derece memnun edeceği belirtilmiştir (166/PO/E/489 Union Française/CADN).

Sonuc

Union Française 1894'te İstanbul'da yaşayan Fransızların tanışmaları, çeşitli konularda birbirlerine yardımcı olabilmeleri ve şehrin sosyal yaşamına katılabilmeleri amacıyla kurulmuş olan bir dernektir. 19. yüzyıl sonunda sosyal ve kültürel olarak değişim içerisinde olan Pera semtinin sosyal yaşamının çeşitliliğini söz konusu bu birlik farklı etkinliklerle zenginleştirmiştir.

Fransızlara yabancı bir ülkede dayanışma içerisinde toplanma imkânı sağlayan bu birliğin bir diğer amacı da Osmanlı topraklarında Fransız etkisini arttırabilmektir. İstanbul'da kurulmuş diğer Fransız dernekleriyle de iş birliği içinde olması sebebiyle Union Française tüm bu yapılar için bir ortak payda niteliğindedir.

Diğer yabancı milletlerin İstanbul'da kurdukları sosyal dernekler Fransızlar için örnek teşkil etmiş ve tarihsel yakınlıklarını bu alanda ilerlemek için avantaj olarak görmüşlerdir. Aylık bir aidat ödemekle yükümlü olan üyeler birliğin son derece detaylı bir şekilde düzenlenmiş olan kurallarına da uymak durumundaydılar.

Fransız Hükümeti'nin ve Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın himayesinde olan bu birlik ile İstanbul Fransız Büyükelçiliği arasındaki yazışmalardan anlaşıldığı üzere iki taraf arasındaki bağlantı her zaman kuvvetli olmuştur. Union Française bünyesinde düzenlenen konferanslara, gösterilere, yemeklere Fransız Büyükelçisi sadece davet edilmekle kalmaz, ayrıca etkinliklerden haberdar edilir ve ihtiyaçlar doğrultusunda yardım da istenirdi. Bu birliğe dair gelişmeler Fransız basını tarafından da yakından takip edilmiş ve Union Française'in faaliyetlerinden genel olarak destekleyici bir şekilde söz edilmiştir.

19. yüzyıl sonunda İstanbul'da kurulan Union Française adlı dernek İstanbul'da faaliyet gösteren tüm Fransız dernekleri ile İstanbul'da yaşayan Fransızları kendi çatısı altında toplamayı hedeflemiş ve bünyesinde organize edilen konferanslar, toplantılar, tiyatro gösterileri, ödül törenleri, yemekler aracılığıyla İstanbul'un sosyal ortamı ve kent yaşamında etkin bir rol oynamıştır.

Arsiv

Fransız Dışişleri Bakanlığı: Quaid'Orsay/ Nantes Diplomatik Arşiv Merkezi (CADN)166/ PO/E/489 "Union Française" dosyası.

Kaynaklar

- Akın, N. (2011). *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Bareilles, B. (2003). *İstanbul'un Frenk ve Levanten Mahalleri*. İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Cezar, M. (1991). *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu*. İstanbul: Akbank Ak Yayınları.
- Chaubet, F. (2004). L'Alliance Française et la diplomatie de la langue (1883-1914). *Revue Historique*, T. 306, Fasc 4 (632), *Langue et Politique*, ss. 763-785.
- Duhani, S.N. (1990). *Beyoğlu'nun Adı Pera İken (Geri Dönmeyecek Zamanlar)* (Çev. Nihal Önel). İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları.
- Freely, B., Freely, J. (2015). *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi* (Çev.Yelda Türedi). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İnal, O. (2012). *Pera'dan Beyoğlu'na*. İstanbul: E Yayınları.
- Türker, O. (2016). *Pera'dan Beyoğlu'na İstanbul'un Levanten ve Azınlık Semtinin Hikayesi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (1991). La vie quotidienne des missions etrangeres à Galata. *Première Rencontre Internationale sur l'Empire Ottoman et la Turquie Moderne, Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Maison des Sciences de l'Homme, 18-22 Janvier 1985* içinde (ss.131-137). İstanbul-Paris: Editions ISIS.

Özlu, N. (2015). Alexandre Vallauray. *Türk Mimarisinde İz Bırakanlar I* içinde (ss. 295-311). Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.

Şenol, E. (2006). *Adım Adım Pera Galata Samatya*. Ankara: Kurmay Yayınevi.

Thobie, J. (1981). La France a-t-elle une politique culturelle dans l'Empire Ottoman à la veille de la Première Guerre Mondiale? *Relations Internationales, no:25, printemps*, ss. 21-40.

Gazeteler

Les Nouvelles d'Orient
L'Orient

Ek

Tepebaşı'nda bulunan Union Française binasının günümüzdeki hâlinin görünümü. Ön cephe. 1970'li yıllarda Fransız Hükümeti tarafından elden çıkarılan Union Française Binası aynı yıllarda kapsamlı bir onarıma tabii tutulmuş, ön cephesi korunarak koruma uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bina günümüzde geçici olmak üzere, İstanbul Modern Sanatlar Müzesi'ne ev sahipliği yapmaktadır (Seda Kula Say, Alexander Vallauray's Architecture: An Overview, <http://levantineheritage.com/note148.htm>).